

**PRIPOMBE IN MNENJE H GLAVNIM UGOTOVITVAM IN
PRIPOROČILOM DRUGEGA MNENJA
POSVETOVALNEGA ODBORA ZA NADZOR NAD IZVAJANJEM OKVIRNE
KONVENCIJE SVETA EVROPE ZA VARSTVO NARODNIH MANJŠIN
(OKVNM)
Z DNE 26. 5. 2005**

1. URESNIČEVANJE 3. ČLENA OKVNM
(zaporedne št. 28, 31, 33, 35, 37, 40, 41, 45, 46)

Zaporedna št. 28

Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin (OKVNM) Sveta Evrope je Slovenija ratificirala 25. februarja 1998. Glede na to, da konvencija ne vsebuje definicije pojma narodne manjšine in prepušča državam pogodbenicam, da same določijo etnične skupine, ki jih v državi podpisnici obravnavajo kot narodne manjšine, na katere se konvencija nanaša, je Republika Slovenija v skladu z ustavo in notranjo zakonodajo RS ob ratifikaciji Okvirne konvencije pisno izjavila, da kot narodni manjšini šteje avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost v RS. V kolikor to ni v nasprotju z Ustavo RS in drugimi zakonskimi akti RS (v nasprotju s pravnim redom), se norme iz te konvencije nanašajo tudi na pripadnike romske skupnosti, ki živijo v Republiki Sloveniji tradicionalno oz. zgodovinsko. Z zakonom pa je opredeljen teritorij njihove poselitve, kot to velja za madžarsko in italijansko narodno skupnost. Glede drugih etničnih skupin in priseljencev, ki živijo v RS, pa veljajo določbe 61. in 62. člena Ustave RS, s čimer se jim zagotavlja kulturni in jezikovni razvoj, kar se v celoti izvaja. RS je o tem zavzela stališče že v posebni Izjavi o dobrih namenih decembra 1990.

Zaporedna št. 31

Ko gre za zagotavljanje vsestranskega kulturnega in jezikovnega razvoja drugih etničnih skupin in priseljencev (pripadnikov drugih narodov in narodnosti), kamor se prišteva tudi netradicionalno in nezgodovinsko živeče Rome v RS, poudarjamo, da uživajo vse pravice kot ostali državljani, poleg teh pa so deležni še posebnih ukrepov in pomoči na področju kulture in izobraževanja v smeri njihovega vsestranskega kulturnega in jezikovnega razvoja. Zanje veljajo določila vseh državnih aktov (tudi 61. in 62. člen Ustave RS), razen določil nekaj predpisov (devet), ki opredeljujejo posebne pravice zgodovinsko oz. tradicionalno živečih Romov na z zakonom določenem območju dvajsetih občin. V tem kontekstu, v okviru pristojnosti določenih resornih državnih organov (npr. Ministrstva za kulturo RS, Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve RS), distinkcija med tradicionalnima nacionalnima manjšinama v RS in zgodovinsko poseljeno romsko etnično skupnostjo na eni in drugimi etničnimi skupinami in priseljenci na drugi strani, sploh ne prihaja do izraza.

Tako Ministrstvo za kulturo RS izvaja številne ukrepe za priseljene Rome (na primer financiranje različnih kulturnih projektov in celo štipendija romskemu glasbeniku Brizaniju, ki sedaj deluje tudi kot vodja glasbenih delavnic, in že vrsto let podpira romske kulturne animatorje). Enako velja pri socialnih pomočeh države, do katerih so upravičeni vsi, ki imajo v RS stalno prebivališče, ter pri sofinanciranju preventivnih razvojnih programov na področju

socialnih zadev in družinske politike ter pri različnih oblikah programov zaposlovanja in usposabljanja.

Zaporedna št. 33

Ministrstvo za kulturo RS za druge etnične skupine in priseljence izvaja celo vrsto pozitivnih ukrepov, kot so: strokovna pomoč in svetovanje, pravno svetovanje o kulturni sestavini človekovih pravic, storitve za manjšinske umetnike, spremljanje medijskega poročanja o manjšinah in ustrezno ukrepanje, priporočila različnim institucijam, sistematično (tudi prek financiranja raziskovalnih projektov) ugotavljanje kulturnih potreb itd. Omenjeni in še drugi pozitivni ukrepi se ne izvajajo le za italijansko, madžarsko in romsko skupnost, ampak tudi za različne druge manjšinske skupnosti. Navedba, da v Sloveniji ni zagotovljena primerljiva zaščita, ni popolnoma točna. Pozitivni ukrepi so usmerjeni v ustvarjanje pogojev enakih možnosti za participacijo v kulturnem življenju nosilcev različnih etničnih identitet.

Zaporedna št. 35

Osebam, omenjenim pri tej točki, se posveča tudi manjšinska kulturna politika, ki je usmerjena v ohranitev različnih kulturnih identitet kot bogastva kulturnega življenja na območju Slovenije. Tudi dialog z reprezentativnimi zvezami obstaja tako na ravni strokovnih služb Ministrstva za kulturo RS kot tudi na najvišji ravni (minister). Dne 6. 6. 2005 je bil na primer organiziran sestanek Koordinacije zvez in društev pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije pri ministru za kulturo. Pogovor je tekel o njihovih kulturnih potrebah in problemih. Ministrstvo za kulturo RS se redno odziva tudi na potrebe nemško govoreče skupnosti in Sintov. Slednji so bili že sprejeti na Ministrstvu za kulturo RS, vendar niso še izrazili finančnih potreb.

Zaporedna št. 37

Poleg 61. člena Ustave RS obstajajo na kulturnem področju tudi druge normativne podlage, in sicer: v Zakonu o javnem interesu na področju kulture, v Zakonu o knjižničarstvu in v Zakonu o medijih. Omenjene pravne podlage se skupaj z Nacionalnim programom za kulturo uporabljajo za doseganje čim boljše integracije tudi v institucionalnem smislu na način, da se zagotovijo pogoji za ohranjanje kulturnih posebnosti.

Zaporedna št. 40

Republika Slovenija si prizadeva kar najbolj dosledno in učinkovito izpolniti določila Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin v skladu z ratifikacijsko listino in izjavo, ki jo je ob tem podala. To je inkorporirano v pravni red Republike Slovenije, morebiten drugačen pristop se ne predvideva, saj je okvir določen z Ustavo RS.

Zaporedna št. 41

Kot je bilo navedeno že pod zaporedno št. 28, se določila OKVNM, v kolikor to ni v nasprotju z Ustavo RS in drugimi zakonskimi akti RS, nanašajo tudi na pripadnike romske etnične skupnosti, ki živi v RS. Ustava RS v svojem 65. členu določa, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon. Implementacija tega člena se uveljavlja preko področne zakonodaje, doslej je zaščita romske skupnosti vgrajena v devetih (9) zakonih (Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o lokalnih volitvah, Zakon o evidenci volilne pravice, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o vrtcih, Zakon o osnovni šoli, Zakon o medijih, Zakon o knjižničarstvu, Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo).

V okviru urejanja položaja in posebnih pravic romske skupnosti na podlagi 65. člena Ustave RS je zagotovo najpomembnejši Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 72/93, 57/94, 14/95, 26/97, 70/97, 10/98, 74/98, 70/00, 51/02). Ta v svojem 39. členu pravi: »Na območjih, kjer živi avtohtono naseljena romska skupnost, imajo Romi v občinskem svetu najmanj po enega predstavnika«¹.

Ureja torej eno od pomembnih posebnih pravic romske skupnosti, določenih na podlagi pooblastila 65. člena ustave, in sicer pravico romske skupnosti do zastopstva v predstavniških organih lokalne samouprave.

Določba 39. člena Zakona o lokalni samoupravi kaže na to, da je ustavodajalec imel namen urediti zaščito romske etnične skupnosti v RS na podlagi 65. člena ustave na enak oz. podoben način kot zaščito italijanske in madžarske narodne skupnosti v RS na podlagi 64. člena ustave (tradicionalno oz. zgodovinsko živeča romska skupnost na teritoriju RS, kar je teritorialno opredeljeno z zakonom). V to smer so tekle tudi vse razprave ob pripravi nove slovenske ustave (1989-1990), vendar se je ta ureditev iz neznanih razlogov zamaknila v poznejši čas.

Da se posebne pravice, v skladu s 65. členom ustave, nanašajo le na avtohtone, tradicionalno živeče Rome v Sloveniji, izhaja tudi iz nekaterih odločb Ustavnega sodišča (odločba št. U-I-416/98-38 z dne 22. 3. 2001, odločba št. U-I-315/02-11 z dne 17. 10. 2002, odločba št. U-I-345/02-9 z dne 14. 11. 2002).

Na primer - v postopku za oceno ustavnosti in zakonitosti na pobudo Rajka Šajnoviča iz Novega mesta, je Ustavno sodišče RS v odločbi (U-I-416/98-38) z dne 22. 3. 2001, med drugim ugotovilo, da je Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 72/93 ... 70/2000) v delu določbe petega odstavka 39. člena, ki ustvarja obveznost, da občine na območjih, na katerih živi avtohtono naseljena romska skupnost, zagotovijo tej skupnosti najmanj enega predstavnika v občinskem svetu, v neskladju z ustavo. Ta določba namreč nima določil oz. naštetih pogojev, pod katerimi so občine z romsko skupnostjo dolžne zagotoviti v svojih statutih izvolitev posebnega romskega svetnika ob volitvah v lokalno samoupravo. Državnemu zboru je Ustavno sodišče naložilo, da to neustavnost odpravi.

Ustavno sodišče ni zavzelo stališča, da je peti odstavek 39. člena navedenega zakona neustaven, ker ustvarja obveznost oz. upravičenost Romov do lastnega predstavnika v občinskih svetih izključno v tistih občinah, kjer Romi živijo avtohtono, pač pa zato, ker ta člen nima še nekaterih drugih določil in naštetih pogojev, pod katerimi se to upravičenje zagotavlja.

¹ Glej Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 72/93 ... 70/2000).

Zakonodajalec je neustavnost odpravil dne 30. 5. 2002, z veljavnostjo od 12. 6. 2002, s tem, ko je v 101.a členu istega zakona določil 20 občin, kjer Romi živijo avtohtono in hkrati v njih izpolnjujejo vse pogoje do svojega posebnega svetnika. Tako 101.a člen Zakona o lokalni samoupravi, ki je bil uveden v 14. členu Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 51/02), določa: »Občine Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče so dolžne zagotoviti pravico v občini naseljene romske skupnosti do enega predstavnika v občinskem svetu do rednih lokalnih volitev v letu 2002«.

Kljub nasprotovanju in ponovni vložitvi zahteve po presoji ustavnosti in zakonitosti spremenjenega 14. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi nekaterih občin, je Ustavno sodišče v odločbi (U-I-315/02-11) z dne 17. 10. 2002 ugotovilo, da določba Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi ni v neskladju z ustavo.

Merilo, na podlagi katerega pripada romski skupnosti posebna pravica iz 39. člena zakona o lokalni samoupravi, je kriterij avtohtonega prebivanja v natančno navedenih 20 občinah. S tem je zakon (na podlagi pooblastila ustavodajalca) določil teritorij, ozemlje, na katerem Romi v Sloveniji prebivajo zgodovinsko, tradicionalno (več kot petsto let), torej avtohtono in le na teh področjih, določenih z območjem občin, v veljavi na dan 12. 6. 2002, Romom, ki tam prebivajo, gredo posebne pravice, ki jih zakonodajalec zanje ustanavlja s posameznimi zakoni.

Iz povedanega izhaja, da Romi v Republiki Sloveniji, ki živijo izven taksativno naštetih 20 občin, ne uživajo posebnih pravic, pač pa imajo vse pravice kot vsak državljan Republike Slovenije, v kolikor imajo ta status.

Zaporedna št. 45

Iz analize Vlade RS², ki jo je le-ta sprejela 29. 7. 2004, izhaja ugotovitev, da opazamo tako v Sloveniji, kot tudi drugod po Evropi trend opuščanja etničnih oz. jezikovnih identifikacij.

V potrditev navedenemu gre dejstvo, da so v Republiki Sloveniji strahovito upadli tudi narodno opredeljeni etnični Slovenci; njihovo število se je znižalo za 58.294 oseb, kar je doslej največji, predvsem nepričakovan in težko razumljiv upad.

V istem obdobju je drastično upadlo tudi število pripadnikov slovenske nacionalne manjšine v Avstriji (na Koroškem) in Slovencev na Hrvaškem; v sosednji državi Hrvaški se je močno znižalo tudi število Italijanov (za 1667 oseb) in Madžarov (za 5760 oseb). Skoraj identično je z upadom slovenske manjšine v Italiji. Vse to se seveda nanaša tudi na uporabo določenega manjšinskega jezika kot materinega jezika.

² Vlada Republike Slovenije je na svoji 86. redni seji dne 29. 7. 2004 sprejela *Analizo o položaju in uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji v luči izvajanja zakonskih, podzakonskih in drugih predpisov ter opredelitev možnih ukrepov za njuno ohranitev, podpiranje in nadaljnji razvoj.*

V nasprotju z golimi statističnim podatki³ o številu pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti v RS, ki so bili pridobljeni na podlagi fakultativnega odgovarjanja, pa je Vlada RS v analizi, sprejeti 29. 7. 2004, ugotovila, da je dejansko število pripadnikov italijanske narodne skupnosti na narodnostno mešanem področju celo opazno večje, 2970 oseb. Ko pa k temu prištejemo še pripadnike italijanske narodne skupnosti, ki živijo izven narodnostno mešanega področja (418 oseb), se pokaže, da živi na celotnem teritoriju Slovenije 3388 oseb italijanske narodnosti ali 12,66% več, kot glede na popis prebivalstva leta 1991 (2959 oseb).

Podobno je pri madžarski narodni skupnosti: število pripadnikov madžarske narodne skupnosti na narodnostno mešanem območju je tako 7297 oseb, če k temu prištejemo še pripadnike iste skupnosti izven narodnostno mešanega področja (1031 oseb), pa se pokaže, da gre za 8328 oseb, kar je več za 3,94% kot leta 1991 (8000 oseb).

V prid gornjim navedbam govorijo tudi podatki iz evidence volilcev ob parlamentarnih volitvah v RS, dne 3. oktobra 2004.

Glede na ugotovljeno situacijo je možno sklepati, da je število pripadnikov obeh narodnih skupnosti, ko se odloča o konkretnih interesih (volitve svetnikov, podžupanov, volitve v Državni zbor itd.), višje, kot v zadevah, kjer ni posebnega interesa.

Zaporedna št. 46

Zakon o varstvu osebnih podatkov⁴, s katerim se določajo pravice, obveznosti, načela in ukrepi, s katerimi se preprečujejo neustavni, nezakoniti in neupravičeni posegi v zasebnost in dostojanstvo posameznika oziroma posameznice pri obdelavi osebnih podatkov, določa, da se lahko osebni podatki obdelujejo le, če obdelavo osebnih podatkov in osebne podatke, ki se obdelujejo, določa zakon ali če je za obdelavo določenih osebnih podatkov podana osebna privolitev posameznika. Namen obdelave osebnih podatkov mora biti določen v zakonu, v primeru obdelave na podlagi osebne privolitve posameznika pa mora biti posameznik predhodno pisno ali na drug ustrezen način seznanjen z namenom obdelave osebnih podatkov.

Varstvo osebnih podatkov je zagotovljeno vsakemu posamezniku ne glede na narodnost, raso, barvo, veroizpoved, etnično pripadnost, spol, jezik, politično ali drugo prepričanje, spolno usmerjenost, premoženjsko stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, državljanstvo, kraj oziroma vrsto prebivališča ali katerokoli drugo osebno okoliščino.

Glede na navedeno, ministrstva oz. vladne službe in pristojne institucije ne vodijo posebnih evidenc oseb na podlagi etnične pripadnosti. Za ugotavljanje socialno-ekonomskega položaja Romov in pripadnikov ostalih etničnih skupin, se lahko tako poslužujejo le sekundarnih virov, to je raznih študij oz. raziskav.

³ Po statističnih podatkih uradnega popisa prebivalstva iz leta 1991 se je za pripadnike italijanske narodnosti opredelilo 2959 prebivalcev, 3882 prebivalcev pa je kot materin jezik navedlo italijanski jezik. Ob popisu prebivalstva v letu 2002 se je za pripadnike italijanske narodnosti opredelilo 2258 prebivalcev, 3762 prebivalcev pa je kot materin jezik navedlo italijanski jezik.

Po statističnih podatkih popisa prebivalstva iz leta 1991 se je za pripadnike madžarske narodne skupnosti opredelilo 8000 prebivalcev, 8720 prebivalcev pa je kot materni jezik navedlo madžarski jezik. Ob popisu prebivalstva v letu 2002 se je za pripadnike madžarske narodnosti izreklo 6243 prebivalcev, 7713 prebivalcev je kot materni jezik navedlo madžarski jezik.

⁴ Uradni list RS, št. 86/2004.

Tako je Urad Vlade RS za narodnosti novembra 2001 pri Inštitutu za narodnostna vprašanja naročil izdelavo raziskave z naslovom »Položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji«. Omeniti kaže tudi obsežno raziskavo »Percepcije slovenske integracijske politike«, pri kateri so sodelovali strokovnjaki Univerze v Ljubljani (Fakulteta za družbene vede), Inštituta za narodnostna vprašanja ter strokovnjaki Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Obe raziskavi sta zaključeni in dostopni tudi na spletnih straneh.

Urad Vlade RS za narodnosti je prav tako pri Inštitutu za narodnostna vprašanja iz Ljubljane naročil tudi izdelavo projektne raziskave »Položaj in status Romov v Sloveniji«.

2. URESNIČEVANJE 4. ČLENA OKVNM (zaporedne št. 51, 52, 53, 60, 61, 73, 74)

Zaporedna št. 51

Informacije o pogostosti primerov diskriminacije: Republika Slovenija se zaveda pomena nadzornega mehanizma glede pojava diskriminacije v Sloveniji. Kot pomembni instituciji v zvezi s tem je potrebno vsekakor omeniti Varuha človekovih pravic ter Urad Vlade RS za enake možnosti. Obe navedeni instituciji ter tudi ostale nevladne organizacije iz leta v leto pridobivajo na svojem pomenu in so v slovenski družbi vedno bolj prepoznavne. Zavedamo pa se, da je kljub mnogim dosedanjim uspehom, prisotna tudi prikrita diskriminacija, ki pa jo je zelo težko dokazati in tozadevno tudi ustrezno ukrepati.

V Sloveniji statistične podatke in raziskave o pogostosti primerov diskriminacije oseb, ki pripadajo manjšinam, redko zasledimo. Pred kratkim sta Vrhovno sodišče Republike Slovenije in Mirovni institut, nevladna organizacija s sedežem v Ljubljani, opravila predhodno raziskavo na dveh okrajnih sodiščih (v Mariboru in Novem mestu) o pogostosti primerov diskriminacije zaradi spola, etničnega ali socialnega porekla in starosti v kazenskih postopkih. Raziskava ni zabeležila večjih odstopanj od omenjenih razlogov.

Marca 2005 so tudi na Mirovnem inštitutu izvedli raziskavo na terenu, ki jo je financiral Urad za enake možnosti, v zvezi z najpogostejšimi oblikami diskriminacije, s kakršnimi se soočajo pripadniki etničnih manjšin, invalidi, geji in lezbijke ter starejši ljudje. Ugotovitve so vključili v broščuro "Nediskriminacija", ki so jo aprila 2005 izdali pri Uradu za enake možnosti.

Pristojne inšpekcijske službe: Od 1. januarja 2003, ko je začel veljati Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 42/02), je Inšpekcija nadzora delovnih razmerij ugotovila 4 kršitve 6. člena Zakona leta 2003 in 2004. Vendar pa inšpekcijska služba ne zbira podatkov o pogostosti kršitev 6. člena Zakona, ločeno po osebnih razlogih iz 6. člena. Zato ne moremo z gotovostjo trditi, da je prišlo na področju zaposlovanja in dela do kakšnega primera diskriminacije zaradi rasnega ali etničnega porekla. Pred nedavnim je zagovornica pozvala Inšpekcijo nadzora delovnih razmerij, da zbere podatke o kršitvah prepovedi diskriminacije ločeno na podlagi osebnih razlogov iz 6. člena Zakona o delovnih razmerjih.

Na Inšpektoratu za kulturo in medije so prejeli pritožbo moškega albanskega porekla, ki naj bi bil diskriminiran pri dostopu do televizijskega programa KTV (Televizija Kosovo). Kabelski operater naj omenjenega programa namreč ne bi oddajal vseh 24 ur, ampak le delno.

Inšpektorat ni odkril nobene kršitve, saj Zakon o medijih kableske operaterje obvezuje le, da v celoti oddajajo programe nacionalne televizije in televizijske programe posebnega pomena.

Sodišča: Od 1. januarja 2003 sta bila dva primera (delovno razmerje) pred Delovnim sodiščem v Mariboru in en primer (postopek zaposlovanja) pred Višjim delovnim in socialnim sodiščem v Ljubljani, kjer je tožeča stranka navajala, da naj bi bila diskriminirana zaradi svojega narodnega in etničnega porekla. V nobenem od zadevnih primerov sodišči nista našli nikakršne kršitve 6. člena Zakona o delovnih razmerjih.

Širjenje informacij: Urad za enake možnosti informacije o nediskriminacijski zakonodaji širi po uradni poti (t.j. Uradni list RS), s pomočjo medijev in v neposrednem stiku s posebej ranljivimi skupinami in javnostjo (z objavljanjem zadevne zakonodaje in informacijskih knjižic, letakov in drugega gradiva na spletnih straneh urada, s prirejanjem konferenc, seminarjev, okroglih miz o vprašanih diskriminacije in sodelovanjem na njih, z razdeljevanjem informacijskega gradiva o diskriminaciji in pravnih sredstvih, ki jih imajo žrtve diskriminacije na voljo, nevladnim organizacijam, organizacijam narodnih manjšin, socialnim partnerjem, sodiščem, policijskim postajam, centrom za socialno delo, krajevnim upravnim enotam, občinam, zdravstvenim ustanovam in drugim javnim ustanovam).

Zaporedna št. 52

Zagovornik oziroma zagovornica načela enakosti: Institut zagovornice oziroma zagovornika načela enakih možnosti je bil uveden v skladu s splošnim priporočilom ECRI št. 2: Specializirani organi za boj proti rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu in nestrpnosti na državni ravni, in je pri svojem delu neodvisen oziroma neodvisna. Od 1. januarja 2005, ko je zagovornica prevzela delo, je prejela 30 pritožb glede domnevne diskriminacije, pri čemer gre v enem primeru za domnevno diskriminacijo zaradi rasnega ali etničnega porekla, v zvezi s skrbništvom, ki ga je vložila ženska romskega porekla. Zagovornica o omenjenem primeru še ni izdala mnenja.

Zaporedna št. 53

Urad Vlade RS za narodnosti sodeluje tudi z Varuhom človekovih pravic. Tako je pripravil tudi odgovor Varuhu človekovih pravic v zvezi z raziskavo »Položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji« in pristojnostmi Urada Vlade RS za narodnosti.

Urad Vlade RS za narodnosti, ostale vladne službe in ministrstva so v mesecu juliju 2005 pripravili pregled stanja in aktivnosti, na katere opozarja Varuh človekovih pravic v svojem Desetem rednem letnem poročilu za leto 2004, Vlada RS pa pripravlja skupno mnenje glede omenjenega poročila.

Zaporedna št. 60

Državljanji drugih držav naslednic nekdanje SFRJ lahko na podlagi Zakona o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v RS (Ur.l. RS, št. 61/99, 64/01 in 36/03 –

odločba Ustavnega sodišča) pridobijo dovoljenje za stalno prebivanje pod ugodnejšimi pogoji kot ostali tujci. V programu dela Vlade RS za leto 2005 pa je predvidena priprava zakona, ki bo uredil še odprta vprašanja državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ, katerim je v Republiki Sloveniji prenehala prijava stalnega prebivališča, ko so za njih začele veljati določbe Zakona o tujcih.

Zaporedna št. 61

V zvezi s priporočilom neodvisnih izvedencev glede spodbujanja strpnosti, medkulturnega dialoga ter integracije oseb iz drugih republik bivše SFRJ pojasnjujemo, da je Ministrstvo za notranje zadeve RS v preteklih letih izvajalo ukrepe za integracijo oseb z začasnim zatočiščem, zlasti za razseljene osebe iz Bosne in Hercegovine.

Ministrstvo za notranje zadeve RS je v preteklem letu pripravilo Uredbo o pravicah in dolžnostih beguncev v Republiki Sloveniji (Ur.l. RS, št. 33/2004 in 129/2004), ki določa načine in pogoje za zagotavljanje pravic in dolžnosti tujcev, ki so pridobili status begunca na podlagi Zakona o azilu (Ur.l. RS, št. 134/2003 – uradno prečiščeno besedilo). Med osebami s statusom begunca v Republiki Sloveniji jih več kot polovica prihaja iz nekdanjih republik bivše SRFJ.

Oblikovanje politike integracije državljanov tretjih držav, ki so rezidenti v Republiki Sloveniji za daljši čas, je tako prioriteten pomena za oblikovanje celovite migracijske politike in je kot takšna ena izmed prioriteten nalog Ministrstva za notranje zadeve na tem področju. Integracijska politika državljanov tretjih držav, ki bo pokrivala tudi osebe, ki prihajajo iz nekdanjih republik bivše SFRJ, bo oblikovana v skladu s pravnim redom EU.

Zaporedna št. 73

Vlada Republike Slovenije posveča reševanju romske problematike vsestransko in nenehno pozornost.

V skladu s sklepi Vlade RS z dne 7. 10. 2004 je Vlada RS zadolžila ministrstva in vladne službe, da v okviru svojih pristojnosti dosledno vključujejo reševanje tematike Romov v svoje programe, pripravijo akcijske načrte za njihovo uresničevanje ter druge programe in ukrepe, tudi finančne, kot pomoč občinam, kjer avtohtono živi romska skupnost. Področja bivalnih razmer, izobraževanja in zaposlovanja Romov morajo biti v okviru državnih sredstev deležna posebne pozornosti in pomoči, za kar so posebej zadolžena ministrstva in vladne službe. Navedeno se v precejšnji meri tudi izvaja.

Bivanjske razmere

Še vedno živi večina Romov v naseljih, ki so izolirana od ostalega prebivalstva ali na robu naseljenih območij v razmerah pod minimalnimi bivalnimi standardi. Podatki kažejo, da 39% Romov živi v zidanih stanovanjskih hišah, od katerih jih je polovica zgrajenih brez potrebnih

dovoljenj, samo 12% jih živi v stanovanjih. Preostali živijo v zasebnih bivališčih – v barakah, kontejnerjih, prikolicah in podobno.

Na podlagi pridobljenih podatkov je v Sloveniji nekaj čez 20 občin, kjer je 90 romskih naselij. Največje romsko naselje je KS Pušča v Mestni občini Murska Sobota, v katerem živi cca 670 prebivalcev, najmanjše pa Pince v občini Lendava z dvema prebivalcema.

V mesecu septembru 2004 je Javni sklad za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja v Uradnem listu številka 98-99 objavil »Javni razpis za sofinanciranje projektov osnovne komunalne infrastrukture v romskih naseljih«, pri pripravi katerega je Urad Vlade RS za narodnosti tudi intenzivno sodeloval s Službo Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj (po novem: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko). Občinam z romskim etničnim prebivalstvom je bilo s strani Urada Vlade RS za narodnosti predlagano, da se na omenjeni razpis prijavijo in si s tem zagotovijo ustrezna sredstva za ureditev infrastrukture v romskih naseljih ter za odkup zemljišč (ureditev in zaokrožitev romskih naselij).

Julija 2005 je Vlada RS sprejela Izvedbeni program pomoči občinam pri urejanju najnujnejše komunalne infrastrukture v romskih naseljih v letu 2005. Na tej podlagi bo v letu 2005 občinam razdeljenih 150 mio SIT, v letu 2006 pa še dodatnih 156.158.513 SIT za dokončanje projektov, začeti v letu 2005. Ta sredstva se bodo zagotovila v državnem proračunu za leto 2006. Sredstva za leto 2005 pa je država zagotovila v rebalansu državnega proračuna za leto 2005.

V mesecu decembru 2004 je Stanovanjski sklad Republike Slovenije, javni sklad, v Uradnem listu št. 111-112 objavil »Program spodbujanja zagotavljanja neprofitnih najemnih stanovanj v občinah za leto 2005«, ki je med drugim namenjen tudi reševanju stanovanjskih problemov različnih družbenih skupin (Romov, ...). Po Programu lahko občina, javni nepremičninski sklad ali neprofitna stanovanjska organizacija pridobi posojilo ter nepovratna sredstva (soinvestitorstvo).

Zaposlovanje

Splošna slika brezposelnosti Romov kaže na koncentracijo Romov na nekaj področjih, predvsem Prekmurja in Dolenjske, kar predstavlja tudi regionalni problem. Izobrazbena struktura je dejansko izredno slaba – na področju Dolenjske 98,2% brezposelnih Romov nima končane osnovne šole, na področju Prekmurja pa 90%. Število registrirano brezposelnih Romov se z leti zvišuje. Po informacijah območnih služb in uradov za delo, kjer so prijavljeni brezposelni Romi, imajo nekateri delodajalci dejansko odklonilen odnos do Romov. Kljub temu ugotavljamo, da je glavni vzrok visoke brezposelnosti Romov prav njihova izredno nizka izobrazbena struktura. Kot primer naj navedemo, da ima na Dolenjskem poklicno izobrazbo (II. stopnja) samo 1,5%, IV. stopnjo pa 0,3% registrirano brezposelnih Romov. S tako izobrazbeno strukturo so možnosti pridobitve ali ohranitve zaposlitve relativno majhne.

Na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve RS in Zavodih za zaposlovanje že vrsto let kreirajo in izvajajo posebne programe aktivne politike zaposlovanja (APZ) za brezposelne Rome. Nameni posebnih programov so socialna vključenost, priprava na zaposlitev, ki vključuje tudi usposabljanje in izobraževanje ter (neposredna) zaposlitev. Programi so vsebinsko prilagojeni potrebam skupin. Naj omenimo nekatere programe:

- Program socialne vključenosti,

- Posebni programi za zaposlitev,
- Posebni programi za izobraževanje,
- Program zaposlovanja Romov itd.

Na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve RS so v preteklih letih opredelili tudi posebne ukrepe, projekte in programe, namenjene zaposlovanju Romov:

- Enakost možnosti zaposlovanja za Rome – naš skupni izziv,
- Subvencioniranje zaposlitev: Program tisoč novih možnosti,
- Programi javnih del.

Ob pripravljenosti Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve RS, da se napravijo novi koraki najprej na področju zaposlovanja brezposelnih Romov v Sloveniji, je bila na sestanku med Zvezo Romov Slovenije in Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve RS 7.8.2003 podana iniciativa pod naslovom »Treba je rešiti romsko problematiko na področju brezposelnosti«. Sprejet je bil sklep, da bo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve RS v sodelovanju z Zvezo Romov Slovenije izvajalo zaposlitvene programe za odpiranje novih delovnih mest ter dajalo podporo Zvezi Romov Slovenije za to področje pri ostalih ministrstvih.

V skladu s sprejetim Vladnim programom ukrepov za pomoč Romom z dne 30. 11. 1995, Sklepi Vlade RS z dne 1. 7. 1999 in Sklepi Vlade RS z dne 7. 10. 2004 je ureditev zaposlitvenih možnosti oziroma ureditev rednih delovnih mest na sedežu Zveze Romov Slovenije v Murski Soboti in Novem mestu v nacionalnem interesu ter je nujno potrebna za nadaljnje delovanje Zveze in njenih prizadevanj.

V sodelovanju z lokalnimi skupnostmi bo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve RS v prihodnje omogočilo razširitev programa javnih del za Rome in sicer predvsem na področjih urejanja okolja tako v romskih naseljih kot tudi širše v lokalnih skupnostih ter na nudenje učne pomoči romskim otrokom med šolanjem. S tem bo omogočeno 50 novih vključitev v te programe. Namen programov je povečanje zaposlitvenih možnosti Romov v lokalnem okolju. Pri oblikovanju teh programov bo aktivno sodeloval tudi Zavod RS za zaposlovanje in ob tem upošteval izkušnje iz preteklih let.

Skupaj z uradi za delo in lokalnimi skupnostmi centri za socialno delo sodelujejo tudi pri izvajanju različnih lokalnih programov za Rome.

Obenem pa v veljavni zakonodaji RS obstaja tudi možnost motiviranja delodajalcev, ki v primeru zaposlitve dalj časa brezposelne osebe (npr. Roma), lahko pridobijo subvencijo na podlagi 36.a člena Zakona o socialnem varstvu. V skladu s 36.a členom Zakona o socialnem varstvu je delodajalec, ki za nedoločen čas zaposli dolgotrajno brezposelnega delavca, ki je v zadnjih treh letih denarno socialno pomoč prejemal najmanj 24 mesecev, upravičen do subvencije za zaposlitev. O pravici do subvencije odloči Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) v soglasju s pristojnim centrom za socialno delo. ZRSZ spremlja izvajanje pogodbenih obveznosti in v primeru kršitev ustrezno ukrepa; če delodajalec prekine pogodbeno razmerje prej kot v dveh letih od dneva zaposlitve, je dolžan povrniti celoten znesek subvencije, kadar pa so razlogi za prenehanje na strani delojemalca, se primeri rešujejo z nadomestno zaposlitvijo.

Podatki kažejo, da se je v letu 2004 na ta način zaposlilo le 30 prejemnikov denarne socialne pomoči od načrtovanih 300. Zato se v spremembah zakona predvideva sprememba tega ukrepa.

Na področju antidiskriminacijskih ukrepov je Urad Vlade RS za enake možnosti, z namenom usklajevanja slovenske zakonodaje z evropskim pravnim redom, pripravil besedilo predloga Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja, ki je bil sprejet v Državnem zboru RS⁵ ter vključuje potrebne antidiskriminacijske ukrepe, v skladu z direktivami Evropske unije.

Izobraževanje

Leta 2000 je strokovni svet za splošno izobraževanje sprejel Navodila za izvajanje programa 9-letne OŠ za učence Rome, leta 2002 pa Dodatek h kurikulu za vrtce za delo z otroki Romov.

V osnovne šole je bilo v šolskem letu 2003/04 vključenih 1.469 romskih učencev. V šolskem letu 2004/05 je bilo v osnovne šole vključenih 1.547 romskih učencev.

V letu 2004 je ministrstvo pretežno sofinanciralo izobraževanje odraslih pripadnikov romske skupnosti v Kočevju, Murski Soboti in Črnomlju. Vsebine: funkcionalno in računalniško opismenjevanje, obujanje romskih običajev in poklicev, gospodinjske spretnosti, ipd.

Decembra 2002 je ministrstvo ustanovilo posebno delovno skupino za pripravo strategije vključevanja Romov v vzgojo in izobraževanje. Vanjo so bili vključeni strokovnjaki od predšolske vzgoje do izobraževanja odraslih in predstavniki Ministrstva RS za šolstvo in šport, Zveze Romov Slovenije in Zavoda RS za šolstvo. Delovna skupina je pripravila strateški dokument z naslovom Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji, ki so ga maja oziroma junija 2004 sprejeli pristojni strokovni sveti.

Dokument je podlaga za nadaljnje ukrepe na področju vzgoje in izobraževanja Romov in vsebuje analizo dosedanjega stanja in ukrepe ministrstva, pregled ključnih nerešenih problemov in predloge za njihovo reševanje (npr. vključevanje romskih otrok v vrtce, odpravljanje predsodkov, stalno strokovno izobraževanje učiteljev itd.). V njem je zajeta vzgoja in izobraževanje Romov od predšolske vzgoje do izobraževanja odraslih.

Pri celotni pripravi strateškega dokumenta je sodelovala Zveza Romov Slovenije. Sodelovala bo tudi pri njegovi implementaciji.

Najpomembnejše rešitve, ki jih vsebuje dokument, so naslednje:

- zgodnje vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem: vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo v vrtcih vsaj dve leti pred pričetkom osnovne šole, tj. najpozneje s štirimi leti; namen vključevanja v vrtce je predvsem učenje jezika (tako slovenskega kot romskega) ter socializacija v vzgojno-izobraževalni instituciji, ki posreduje izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop in vključevanje v osnovno šolo;
- romski pomočnik: neznanje slovenskega jezika ter neuspešno vključevanje otrok lahko odpravljamo oziroma ublažimo tudi z uvedbo romskega pomočnika, ki bo otrokom pomagal prebroditi čustvene in jezikovne ovire in bo predstavljal neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo;

⁵ Zakon o uresničevanju načel enakega obravnavanja (ZUNEO), Uradni list RS, št. 50/04.

- vsebinsko prilagajanje programov: v osnovni šoli uvedba pouka romskega jezika na fakultativni ravni, učenje slovenskega jezika, identifikacija ciljev (npr. multikulturalnosti) oziroma standardov znanja v učnih načrtih, ki se dosežejo z vsebinami romske kulture, zgodovine in identitete;
- stalno strokovno izpopolnjevanje in doizobraževalni programi za strokovne delavce;
- posebne oblike organizacije in materialni pogoji: vsaj ohranitev zdaj veljavnih normativov; še naprej finančna podpora oziroma pomoč Ministrstva RS za šolstvo in šport;
- ne segregacija, praviloma ne homogeni oddelki; uporabiti zakonsko že predpisane oblike individualizacije, notranje in fleksibilne diferenciacije, nivojskega pouka;
- različne oblike učne pomoči;
- vzpostavljanje zaupanja v šolo in odpravljanje predsodkov (poseben načrt šole, s katerim določijo aktivnosti komuniciranja in sodelovanja s starši otrok Romov, in načrt zaznavanja in kontinuiranega odpravljanja stereotipov in predsodkov, ki se pri večinski populaciji pojavljajo v razmerju do učencev Romov);
- romski učenci kot etnična skupina niso učenci s posebnimi potrebami (učenceva šolska neuspešnost, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske kulture, ne more biti osnova za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobrazbenim standardom);
- izobraževanje odraslih: izhodišče za določanje ciljev izobraževanja odraslih Romov so temeljni cilji, zapisani v Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (zviševati splošno izobraževalno raven odraslih, dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je 4-letna srednja izobrazba temeljni izobrazbeni standard, povečati zaposljivost in povečati udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju). Posebna pozornost bo namenjena izobraževanju odraslih Romov za dvigovanje izobrazbene ravni in razvoj delovne sile, razvijanju svetovalnih središč oziroma omrežja v okoljih, kjer živijo Romi, in institutu romskega koordinatorja, posebnim normativom in standardom za programe, v katere so vključeni odrasli Romi, zagotovitvi sredstev za možnost brezplačne udeležbe v programih in brezplačne učne pomoči.

Ministrstvo RS za šolstvo in šport se bo za reševanje vprašanj, ki presegajo problematiko izobraževanja, vendar pa na izobraževanje vplivajo, povežalo z drugimi resornimi ministrstvi.

Ministrstvo se bo pri konkretnih aktivnostih povezovalo tudi z drugimi ustanovami (Zavod RS za šolstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Andragoški center RS, Inštitut za varovanje zdravja, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Zavod za zaposlovanje RS, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije itd.).

Prav tako bo še naprej podpiralo raziskovalne in razvojne projekte, ki podpirajo ukrepe v skladu s to strategijo.

Poudariti moramo, da so nekateri cilji dolgoročni in zato dokument predvideva pripravo akcijskih načrtov za posamezna področja.

Od maja 2005 delovno skupino vodi predsednik Zveze Romov Slovenije. Njena najpomembnejša naloga je priprava akcijskega načrta za uresničevanje strategije.

Zaradi lažjega načrtovanja novih ukrepov ministrstvo sofinancira tudi nekatere ciljno raziskovalne programe:

- V okviru ciljno raziskovalnih programov ministrstvo od leta 2002 sofinancira projekt z naslovom »Razvoj modelov za izobraževanje in usposabljanje Romov, z namenom zagotoviti povečanje rednega zaposlovanja«, ki ga izvaja Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Od leta 2003 ministrstvo sofinancira razvojno raziskovalni projekt z naslovom »Zagotavljanje enakih možnosti za izobraževanje romskih otrok in njihovih družin«, ki ga izvaja Pedagoški inštitut. Projekt je osredotočen predvsem na integracijo romskih otrok v šolah, povečanje šolske uspešnosti, ustrezno usposabljanje strokovnih delavcev in delo s starši. Velik poudarek projekta je tudi na zmanjševanju nestrpnosti do Romov. Na podlagi evalvacije ob zaključku projekta bomo rešitve skušali prenesti na šole, ki v projekt niso vključene.
- Od leta 2004 ministrstvo sofinancira razvojno raziskovalni projekt z naslovom »Standardizacija jezika Romov v Sloveniji in vključevanje romske kulture v vzgojo in izobraževanje«, ki ga izvaja Pedagoška fakulteta v Ljubljani.

V skladu s programom za pomoč Romom iz leta 1995, Sklepi vlade iz leta 1999, Sklepi vlade iz leta 2004 ter zakonsko podlago (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o vrtcih in Zakon o osnovni šoli), Ministrstvo RS za šolstvo in šport pri Vladi RS, šolam z romskimi otroki priznava dodatne pedagoške ure za skupno izvedbo pouka zunaj matičnega razreda.

Za Rome so zagotovljeni blažji normativi in standardi za oblikovanje oddelkov, npr. v osnovni šoli je normativ za oblikovanje enega oddelka, v katerem so najmanj 3 romski učenci, 21 učencev.

Država mesečno nakazuje dodatna sredstva šolam za romske učence (nakup pripomočkov ter stroške v zvezi z dejavnostmi in ekskurzijami); subvencioniranje šolske prehrane, romskim študentom pa zagotavlja štipendije – prednostno za pedagoške študije.

Zaporedna št. 74

Republika Slovenija si prizadeva za čim enakopravnejšo vključevanje Romov v družbo na vseh ravneh. Tako programi kulturne dejavnosti Romov, ki jih financira Ministrstvo za kulturo RS, vključujejo tudi kulturne dejavnosti neavtohtonih oz. priseljenih Romov. Javni poziv za prijavo projektov Ministrstva za kulturo RS pa ne razlikuje med projekti avtohtonih in neavtohtonih - nedavno priseljenih Romov.

Neavtohtoni Romi imajo enake pravice kot vsak drug državljan Republike Slovenije v kolikor imajo ta status. Republika Slovenija je tovrstno problematiko uredila v Zakonu o tujcih, predvsem v 100. členu (Uradni list RS, št. 108/02).

3. URESNIČEVANJE 5. ČLENA OKVNM (zaporedne št. 80, 86, 89, 90)

Zaporedna št. 80

Generalni sekretar Vlade RS je v navodilu št. 023-12/2001 z dne 3. 3. 2003, glede vključevanja narodnih skupnosti v postopek sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj

njihovih pripadnikov – drugi odstavek 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994), v zvezi s pripombo poslanca italijanske narodne skupnosti Roberta Battellija v državnem zboru RS in vodstva italijanske narodne skupnosti, o doslednem upoštevanju drugega odstavka 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih – pozval vse državne organe (vlada, ministrstva, drugi državni organi) k doslednemu upoštevanju poslovnih in ustreznih zakonskih določil. Med drugim je navedel, da so državni organi, kadar v okviru izvršilne veje oblasti (vlada, ministrstva, drugi državni organi) odločajo s podzakonskimi in drugimi akti, v skladu z drugim odstavkom 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih, dolžni predhodno pridobiti mnenje najvišjih organov narodnih skupnosti: a) ko gre za italijansko narodno skupnost, mnenje zavzame njihov najvišji organ: Obalna italijanska samoupravna narodna skupnost, Koper, Župančičeva 39; b) ko gre za madžarsko narodno skupnost, je za mnenje pristojna: Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, Lendava, Glavna ulica 124.

Meseca januarja in marca 2004 se je sestala tudi Komisija Vlade RS za narodni skupnosti in med drugim sprejela naslednji sklep: »Urad Vlade RS za narodnosti naj v prihodnje, v fazi proračuna (finančnih načrtov) po posameznih resornih organih, ki financirajo obe narodni skupnosti, redno sklicuje predstavnike teh organov in predstavnike italijanske in madžarske narodne skupnosti zaradi poprejšnje uskladitve«.

Z rebalansom 2005 so se povečala tudi sredstva za kulturne projekte italijanske in madžarske narodne skupnosti. Del dodatnih sredstev je namenjen za ustanovitev in delovanje zavoda za kulturo italijanske narodne skupnosti. S tem bo tudi italijanska narodna skupnost pridobila kulturno institucijo, v kateri bo sama pristojna tudi za menedžment.

Zaporedna št. 86

Na Ministrstvu za kulturo RS je organizirana strokovna pomoč za pripravo predlogov za financiranje.

Zaporedna št. 89

Ministrstvo za kulturo RS je skladno z 65. členom Ustave RS že leta 1993 pripravilo poseben program za Rome, ki ga sofinancira, spremlja in analizira.

Da bi se čimbolj približalo dejanskim potrebam Romov, Sektor za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti pri Ministrstvu za kulturo RS v sooblikovanje programov in drugih ukrepov vključuje tudi Zvezo Romov Slovenije ter sodeluje s posameznimi kulturnimi društvi in posamezniki, pripadniki romske skupnosti. Instrumenti, ki jih je razvilo Ministrstvo za kulturo RS, niso le finančni, ampak tudi normativni (cilji manjšinske kulturne politike, prioritete in ukrepi za njihovo uresničevanje) in organizacijski (ukrepi pozitivne diskriminacije, strokovna pomoč, svetovanje).

V fazi priprave je tudi temeljni zakon o romski skupnosti, ki naj bi po pričakovanjih uredil način systemskega financiranja tako kot je to urejeno pri italijanski in madžarski narodni skupnosti.

Zaporedna št. 90

V letošnjem letu je Vlada RS na svoji 5. redni seji dne 6. 1. 2005 sprejela sklep (št. 018-11/2004-1), ki pravi: »Vlada RS je naložila Uradu za narodnosti, da prične s pripravo posebnega zakona o romski skupnosti«, in s tem pristopila k pripravi temeljnega romskega zakona.

Urad Vlade RS za narodnosti je takoj prizadevno pristopil k dobljeni nalogi in predlagal, da se pripravo romskega zakona uvrsti tudi v normativni del programa dela Vlade RS za leto 2005, kar je Vlada RS tudi storila. Nosilec priprave zakona, kjer sodelujejo tudi vsa pristojna ministrstva in vladne službe, je postal Urad Vlade RS za narodnosti.

Trenutno se zaključuje faza zbiranja stališč glede priprave temeljnega romskega zakona. Urad Vlade RS za narodnosti je pozval k posredovanju mnenj, stališč in predlogov za pripravo temeljnega zakona o romski skupnosti: Zvezo Romov Slovenije, Forum romskih svetnikov pri Zvezi Romov Slovenije, 7 poslanskih skupin v Državnem zboru RS, 24 občin z zgodovinsko poseljenim romskim prebivalstvom, Skupnost občin Slovenije, 10 ministrstev, 1 vladno službo, Javni sklad RS za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja, Stanovanjski sklad RS ter del strokovne javnosti (7 naslovov) – skupaj 53 naslovov. Do konca junija 2005 je pridobil 46 odgovorov oz. mnenj.

Z aktivnostmi glede priprave temeljnega romskega zakona se je na svoji prvi seji v okviru druge točke dne 1. 6. 2005 seznanila tudi Komisija Vlade RS za zaščito romske etnične skupnosti.

4. URESNIČEVANJE 6. ČLENA OKVNM (zaporedne št. 102, 103, 109, 112)

Zaporedna št. 102

Republika Slovenija si prizadeva v smeri zmanjševanja oz. odprave nestrpnosti. Tako je ravno sedaj v procesu sprejemanja kodeks etničnega obnašanja poslancev, prav tako pa država tudi z drugimi ustreznimi razpoložljivimi mehanizmi poskuša vplivati na dobro vzdušje do vseh manjšinskih skupnosti.

Zaporedna št. 103

V javni interes na področju medijev in avdiovizualne kulture spadajo med drugim: razširjanje programskih vsebin, ki so pomembne za uresničevanje pravice državljanov oziroma državljanek Republike Slovenije, Slovencev zunaj Republike Slovenije, pripadnikov oziroma pripadnic slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, do javnega obveščanja in do obveščenosti.

V skladu s slovensko zakonodajo⁶ je z razširjanjem programskih vsebin prepovedano spodbujati k narodni, rasni, verski, spolni ali drugi neenakopravnosti, k nasilju in vojni, ter izzivati narodno, rasno, versko, spolno ali drugo sovraštvo in nestrpnost.

Zaporedna št. 109

V zvezi s tiskanimi mediji lahko dodamo še, da je bilo v mesecu juniju 2005 omenjeno gradivo (časopisi, publikacije, knjige v različnih jezikih), ki je bilo financirano od Ministrstva za kulturo RS in shranjeno v INDOK, tudi strokovno obdelano in je dostopno prek COBISS.

Zaporedna št. 112

Na Ministrstvu za kulturo RS deluje posebni sektor, ki je odgovoren za pogoje za zaščito kulturnih pravic manjšin in razvoj kulturne raznolikosti. Aktivnosti sektorja so naslednje: ustvarjanje primernih normativnih osnov in ciljev v sodelovanju z manjšinami, svetovanje in ekspertna ali administrativna pomoč uporabnikom, posebej manjšinskim umetnikom, mediacija, če je potrebna, spremljanje medijskega poročanja o manjšinah, sodelovanje z raziskovalci manjšinske tematike, zlasti z Inštitutom za narodnostna vprašanja. Sektor je odprt za participacijo pripadnikov manjšinskih skupnosti pri odločitvah, ki nanje vplivajo, za izražanje njihovih kulturnih potreb in problemov in poskuša zadovoljevati izražene potrebe in reševati probleme skladno s pristojnostmi. Ena od aktivnosti sektorja so tudi postopki, povezani s financiranjem kulturnih programov in projektov manjšin.

Ministrstvo za kulturo RS ustvarja pogoje za kulturno raznolikost kot bogastvo kulturnega življenja in življenja celotne družbe ter vključuje pozitivne ukrepe za pripadnike različnih etnij oziroma identitet, vključno s priseljenimi Romi. Ministrstvo tudi kontaktira s pripadniki različnih etnij oziroma identitet. 6. junija 2005 je bil na primer organiziran sestanek ministra za kulturo s Koordinacijo, ki jo tvorijo zveze društev, katerih člani so ljudje iz nekdanjih jugoslovanskih republik.

Z Zakonom o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 12/1996, ..., 71/2004) je odprta možnost, da se za otroke slovenskih državljanov, ki prebivajo v RS in katerih materni jezik ni slovenski, v skladu z mednarodnimi pogodbami organizira pouk njihovega maternega jezika in kulture, lahko pa se dodatno organizira tudi pouk slovenskega jezika.

Pripadnikom drugih etničnih skupin in priseljencem z območja nekdanje Jugoslavije so pri nas dostopni časopisi, revije in knjige v maternem jeziku, v znatnem delu Slovenije pa je prek elektronskih sistemov mogoče spremljati tudi televizijske programe v hrvaškem, srbskem, bošnjaškem, makedonskem in albanskem jeziku.

Lahko tudi ponovimo že omenjeno, da so se finančna sredstva za podporo manjšinskih kulturnih projektov z rebalansom 2005 bistveno povečala.

5. URESNIČEVANJE 9. ČLENA OKVNM (zaporedne št. 119, 124, 127)

⁶ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001), 8. člen.

Zaporedna št. 119

Glede doslednega upoštevanja zakonskih določil za narodni skupnosti je Generalni sekretar Vlade RS v navodilu št. 023-12/2001 z dne 3. 3. 2003, glede vključevanja narodnih skupnosti v postopke sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj njihovih pripadnikov, pozval vse državne organe (vlada, ministrstva, drugi državni organi) k doslednemu upoštevanju poslovnih in ustreznih zakonskih določil (glej tudi komentar pod zaporedno št. 80).

Komisija Državnega zbora Republike Slovenije za narodni skupnosti se je na svoji 3. redni seji, 24. 5. 2005, seznanila s Predlogom zakona o Radioteleviziji Slovenije. Na seji je bil prisoten tudi predstavnik predlagateljev, dr. Vasko Simoniti, minister za kulturo, ki je poudaril, da so se predlagatelji zakona sestali s predstavniki italijanske in madžarske narodne skupnosti ter poskušali uskladiti besedilo predloga zakona s pripombami predstavnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti. Poudaril je tudi, da predlagani zakon v ničemer ne krči do sedaj uveljavljenih pravic obeh narodnih skupnosti. Zakon je bil v Državnem zboru RS tudi sprejet.

Zaporedna št. 124

Informiranju Romov in o Romih je namenjena vse večja pozornost. Tako se pripadnikom romske skupnosti zagotavljajo informacije tudi v romskem jeziku, poleg tega pa informacije v glasilih ter radijske in TV oddaje prispevajo, na eni strani k ozaveščanju in prosvetljevanju pripadnikov romske skupnosti, na drugi pa večinskemu slovenskemu prebivalstvu omogočajo informacije o položaju in težavah Romov, njihovih posebnostih in drugačnosti.

Že deveto leto radio Murski val Murska Sobota in Studio D Novo mesto pripravljata vsak teden enourno radijsko oddajo za Rome. Oddaje potekajo v slovenskem jeziku, deloma pa tudi v romščini. Vsebinsko zajemajo aktualne informacije iz dela in življenja Romov, poročajo o kulturnih, športnih in drugih dogodkih, vključujejo veliko romske glasbe in izvirne prispevke različnih romskih avtorjev. Oddaje so med Romi dobro sprejete, pa tudi med ostalimi poslušalci. Radijske oddaje financira Urad Vlade RS za narodnosti iz proračuna Republike Slovenije.

Z letom 2002 so se začele predvajati še TV oddaje o delu, življenju in problemih romskih skupnosti v Sloveniji, ki jih mesečno pripravlja IDEA TV in jih predvajajo kabelske TV postaje, kjer živi večje število Romov (Prekmurje, Dolenjska, Maribor), preko TV Pike pa so vidne tudi v Ljubljani.

Pomembno novost na tem področju predstavlja Predlog zakona o Radioteleviziji Slovenija.⁷ V 4. členu je predvideno zagotavljanje verodostojnih in nepristranskih informativnih oddaj, s

⁷ Predlog zakona o Radioteleviziji Slovenija, Poročevalec št. 26, 20. april 2005, str. 17:
4. člen

»(1) V programih iz prvega odstavka prejšnjega člena RTV Slovenija zlasti:
- zagotavlja verodostojne in nepristranske informativne oddaje, s katerimi celovito obvešča o političnem dogajanju doma in v zamejstvu, o pomembnih dogodkih v preostalih evropskih državah, zlasti članicah Evropske Unije, in o pomembnih svetovnih temah tako, da posredovane vsebine omogočajo objektivno javno obveščenost državljanov Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in

katerimi bodo posredovane vsebine omogočale objektivno javno obveščenost med drugim tudi pripadnikov romske skupnosti, ki živijo v Sloveniji.

Zaporedna št. 127

Zakon o javni rabi slovenščine⁸ se pri določitvi uporabe jezika opira na 11. člen Ustave RS, ki določa, da je v Republiki Sloveniji uradni jezik slovenščina. Le na območjih, v katerih živita italijanska in madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina in madžarščina. S tem je določena dolžnost državnih organov, organov lokalnih skupnosti, nosilcev javnih pooblastil in drugih, ki opravljajo javno službo, da na območju celotne države poslujejo v slovenščini, le na teritorialno omejenem območju pa obstaja dolžnost poslovanja v jeziku dveh uradno priznanih manjšin.

Pri tem je potrebno ločiti dolžnost poslovanja navedenih organov v predpisanem uradnem jeziku od pravice vsakogar, da pred državnimi organi in nosilci javnih pooblastil uporablja svoj jezik in pisavo (62. člen Ustave RS) ter pravico vsakogar do izražanja narodne pripadnosti (61. člen Ustave RS).

Zakon o javni rabi slovenščine pač določa javno rabo slovenščine (ter posredno še italijanščine in madžarščine), rabe drugih jezikov pa ne prepoveduje. Dopustna je tudi v medijih, če so ti ustrezno registrirani (Zakon o medijih).

6. URESNIČEVANJE 10. ČLENA OKVNM (zaporedne št. 135, 136, 137)

Zaporedna št. 135

Uresničevanje ustavnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju jezika poteka v skladu z 11. členom Ustave, ki določa, da je na območjih občin, v katerih živita italijanska in madžarska narodna skupnost, uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina. Dvoje uradnih jezikov se uporablja torej samo na določenem omejenem narodnostno mešanem območju, kjer živita avtohtona italijanska oziroma madžarska narodna skupnost. Državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, torej vsi, ki opravljajo javno službo, so na teh območjih občin dolžni s pripadniki teh skupnosti uradovati v njihovem jeziku.

Republika Slovenija je pozornost rabi italijanskega oz. madžarskega jezika namenila tudi v Zakonu o javni rabi slovenščine (Uradni list RS, št. 86/2004). V skladu s prvim odstavkom 1. člena omenjenega zakona je slovenski jezik uradni jezik Republike Slovenije. V njem poteka govorno in pisno sporazumevanje na vseh področjih javnega življenja v Republiki Sloveniji, razen kadar je v skladu z Ustavo Republike Slovenije poleg slovenščine uradni jezik tudi italijanščina in madžarščina. 3. člen zakona določa, da se na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, javna raba italijanščine ali madžarščine kot

Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Sloveniji;...«.

⁸ Uradni list RS, št. 86/2004.

uradnih jezikov zagotavlja na način, kot ta zakon ureja javno rabo slovenščine v skladu z določbami posameznih področnih zakonov.

Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, ki jo je Republika Slovenija ratificirala 19. julija 2000, v 13. členu določa, da se pogodbenice obvezujejo, da bodo iz svoje zakonodaje izločile vsako določbo, ki bi neupravičeno prepovedovala ali omejevala uporabo regionalnih ali manjšinskih jezikov.

Z ukrepom iz Analize o položaju in uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji v luči izvajanja zakonskih, podzakonskih in drugih predpisov ter opredelitev možnih ukrepov za njuno ohranitev, podpiranje in nadaljnji razvoj⁹, ki je bila sprejeta na seji Vlade RS dne 29. 7. 2004, je Vlada RS še posebej opozorila vse pristojne k doslednemu izvajanju dvojezičnosti na vseh področjih v skladu z Ustavo RS in pozitivno zakonodajo.

V državnozborski proceduri je tudi z manjšinama usklajena sprememba, sicer s strani italijanske manjšine večkrat osporavanega 4. člena Zakona o upravi.

Marca 2005 je začela veljati Uredba o upravnem poslovanju (Uradni list RS, št. 20/05), ki je nadomestila Uredbo o poslovanju organov javne uprave z dokumentarnim gradivom (Uradni list RS, št. 91/01). Z novo uredbo Republika Slovenija na določen način razširja območje uporabe italijanskega in madžarskega jezika izven narodnostno mešanega območja ter s tem pospešuje uporabo jezikov italijanske in madžarske narodne skupnosti. Tako morajo biti v skladu z uredbo vsi življenjski dogodki na državnem portalu e-uprave izpisani tudi v italijanskem in madžarskem jeziku, enako velja tudi za osnovne informacije o portalu. V italijanskem in madžarskem jeziku morajo biti pripravljene tudi elektronski obrazci za oddajo vlog preko spleta in na spletu objavljeni podatki o upravnih storitvah organa.

Zaporedna št. 136

V skladu z Ustavo RS (11. člen) se italijanski in madžarski jezik uporabljata samo na določenem omejenem narodnostno mešanem območju, kjer živita avtohtona italijanska oziroma madžarska narodna skupnost. Državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, torej vsi, ki opravljajo javno službo, so na teh območjih občin dolžni s pripadniki teh skupnosti uradovati v njihovem jeziku.

Izven narodnostno mešanega območja organi poslujejo v slovenščini, pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti pa lahko uporabljajo svoj jezik in pisavo (61. ter 62. člen Ustave RS). To je pravica, ki je dana vsakomur, ne pa dolžnost organa poslovati v jeziku stranke. Posameznik lahko to svojo pravico uresničuje le na način kot to določa zakon, to je s tolmačenjem.

Zaporedna št. 137

⁹ Ukrepi, ki se nanašajo na obe narodni skupnosti:

Ukrep št. 2:

»Dosledno izvajanje dvojezičnosti na vseh področjih v skladu z Ustavo RS in pozitivno zakonodajo«.

Razlog za nezmožnost Romov, da uporabljajo svoj jezik v komunikaciji z administrativnimi organi, je v tem, da romski jezik v Sloveniji še ni kodificiran in da lahko govorimo le o romskih narečjih. V procesu so projekti, ki so usmerjeni v kodifikacijo romskega jezika. Na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani so se odzvali na razpis raziskovalno-razvojnih projektov Ciljnega raziskovalnega programa »Konkurenčnost Slovenije 2001-2006« v letu 2003 s temo Vključevanje Romov v sistem vzgoje in izobraževanja z vidika ohranjanja identitete njihove skupnosti s projektnim naslovom »Standardizacija jezika Romov v Sloveniji in vključevanje romske kulture v vzgojo in izobraževanje«.

7. URESNIČEVANJE 12. ČLENA OKVNM (zaporedne št. 141, 143, 156, 157, 158, 159)

Zaporedna št. 141

V skladu z bilateralnimi sporazumi prihajajo v Slovenijo gostujoči učitelji (npr. za zgodovino, zemljepis, umetnost, ...), poteka izmenjava dijakov, organizirani so tabori, uporabljajo pa se tudi nekatere knjige, priročniki in učni pripomočki iz matičnih držav.

Priprava ter tiskanje učbenikov in delovnih zvezkov poteka po programu, ki ga za določeno šolsko leto pripravi Področna skupina za šolstvo narodnosti na Zavodu RS za šolstvo v sodelovanju z Ministrstvom za šolstvo in šport. Izhodišče za pripravo programa predstavljajo: prilagojeni predmetnik programa devetletne osnovne šole, katalogi potrjenih učbenikov za devetletno osnovno šolo ter potrebe, evidentirane na sestankih študijskih skupin oziroma na šolskem terenu. Program zajema ponatise učbenikov, ki jih je treba ponovno izdati, da se pokrijejo potrebe po učbenikih in delovnih zvezkih, ter prevode, nove izdaje ter recenzije uvoženih učbenikov za šolstvo narodnosti. Program najprej obravnava Področna skupina za šolstvo narodnosti, nato ga obravnava in sprejme še Razširjena področna skupina za šolstvo narodnosti na Zavodu RS za šolstvo. Člani naštetih skupin so tudi predstavniki obeh narodnosti.

Pri zagotavljanju učnih gradiv se ministrstvo srečuje z nekaterimi specifičnimi problemi in omejitvami. Poseben problem predstavlja omejeno število strokovnih delavcev, ki lahko pripravijo prevode slovenskih učbenikov, recenzije za uvožene učbenike oziroma avtorska gradiva za nove učbenike in delovne zvezke. Isti ljudje so praviloma vpeti v več različnih aktivnosti na področju zagotavljanja enakih pravic pripadnikov obeh narodnosti v vzgoji in izobraževanju.

Zaradi izjemno nizkih naklad so prevodi izredno dragi. Zaradi omejenih sredstev so trenutno v program umeščeni predvsem učbeniki, delovni zvezki pa pri predmetih, kjer je to nujno zaradi zunanjega preverjanja znanja (npr. pri materinščini in matematiki).

Ministrstvo težave rešuje v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo in dvojezičnimi šolami. Vsako leto so opravljene sestanki z ravnatelji dvojezičnih šol in šol z italijanskim učnim jezikom. Na sestanku so usklajene in dogovorjene aktivnosti za zagotavljanje potrebnih učbenikov za šolstvo narodnosti.

Zaporedna št. 143

Z dnem 21. 1. 2005 se je začel uporabljati v skladu z evropskimi smernicami narejen Zakon o priznavanju in vrednotenju izobraževanja,¹⁰ ki ureja postopek in merila ter določa organe za priznavanje ter vrednotenje tujega in vrednotenje slovenskega izobraževanja, uporabo v tujini pridobljenega naziva poklicne in strokovne izobrazbe ter uporabo v tujini pridobljenega strokovnega oziroma znanstvenega naslova.

Zaporedna št. 156

Oddelki, v katere so vključeni samo romski učenci, so se v zadnjih letih v osnovnih šolah pojavljali izjemoma. V večini osnovnih šol je prevladala usmeritev o integriranju romskih učencev v običajne oddelke. Takšen način vključevanja romskih učencev v povezavi z občasnim delom v manjših skupinah v zadnjih letih daje dobre rezultate, saj narašča število učencev Romov, ki zaključujejo šolsko obveznost v razredih predmetne stopnje, povečuje pa se tudi število tistih, ki se po zaključeni osnovni šoli ali zaključenih osnovnošolskih obveznostih vključujejo v nadaljnje izobraževanje. Zato se je Ministrstvo RS za šolstvo in šport odločilo za spremembo normativov in standardov, s katerimi je po vseh osnovnih šolah uvedena integracija romskih učencev v redne oddelke. Tako je v skladu s Pravilnikom o spremembah in dopolnitvah odredbe o normativih in standardih ter elementih za sistemizacijo delovnih mest, ki so podlaga za organizacijo in financiranje programa 9-letne osnovne šole iz sredstev državnega proračuna (Uradni list RS, št. 82/03) s šolskim letom 2003/04 normativ za oblikovanje oddelka, v katerem so najmanj 3 romski učenci, 21 učencev. V novem pravilniku oblikovanje romskega oddelka ni več predvideno.

Zaporedna št. 157

Ministrstvo RS za šolstvo, znanost in šport je decembra 2002 ustanovilo posebno delovno skupino za pripravo strategije vključevanja Romov v vzgojo in izobraževanje. V delovno skupino so bili vključeni strokovnjaki od predšolske vzgoje do izobraževanja odraslih in predstavniki Ministrstva za šolstvo in šport, Zveze Romov Slovenije in Zavoda RS za šolstvo. Dokument se je pripravljala v sodelovanju z romsko skupnostjo. Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v RS je bila zaključena ter sprejeta na sejah strokovnih svetov za splošno izobraževanje (20. 5. 2004), izobraževanje odraslih (2. 6. 2004), strokovno in poklicno izobraževanje (16. 6. 2004).

Nekatere rešitve, ki jih strategija predvideva:

- Romski pomočnik: neznanje slovenskega jezika ter neuspešno vključevanje otrok lahko odpravljamo oziroma ublažimo tudi z uvedbo romskega pomočnika, ki bo otrokom pomagal prebroditi čustveno in jezikovno bariero in bo predstavljal neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo.
- Stalno strokovno izpopolnjevanje in doizobraževalni programi za strokovne delavce.
- Vzpostavljane zaupanja v šolo in odpravljanje predsodkov (poseben načrt šole, s katerim določijo aktivnosti komuniciranja in sodelovanja s starši otrok Romov, in načrt zaznavanja in kontinuiranega odpravljanja stereotipov in predsodkov, ki se pri večinski populaciji pojavljajo v razmerju do učencev Romov).

¹⁰ Uradni list RS, št. 73/2004.

- Izobraževanje odraslih: izhodišče za določanje ciljev izobraževanja odraslih Romov so temeljni cilji, zapisani v *Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010* (zviševati splošno izobraževalno raven odraslih, dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je 4-letna srednja izobrazba temeljni izobrazbeni standard, povečati zaposljivost in povečati udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju). Posebna pozornost bo namenjena izobraževanju odraslih Romov za dvigovanje izobrazbene ravni in razvoj delovne sile, razvijanju svetovalnih središč oziroma omrežja v okoljih, kjer živijo Romi, in institutu romskega koordinatorja, posebnim normativom in standardom za programe, v katere so vključeni odrasli Romi, zagotovitvi sredstev za možnost brezplačne udeležbe v programih in brezplačne učne pomoči.

Zveza Romov Slovenije je sodelovala pri celotni pripravi strateškega dokumenta. Sodelovala bo pri poučevanju in učenju romskega jezika, zgodovine in kulture, pri pripravi gradiv in pri vseh drugih oblikah in načinih izobraževanja.

Septembra 2004 so v Prekmurju (Borejci) odprli Romski izobraževalno-informativni center RIIC. Osnovna naloga centra je, da se izboljša izobrazbena stopnja Romov, kar je ključ do boljšega zaposlovanja le-teh. Prvo stopnjo izobraževanja je končalo že petindvajset romskih pomočnikov, ki bodo v prihodnje pomagali romskim otrokom in njihovim staršem.

Zaporedna št. 158

Model OŠ Bršljin: OŠ Bršljin je v preteklosti poskušala realizirati uspešnejše vključevanje učencev Romov z oblikovanjem posebnih oddelkov, nato z izvajanjem različnih drugih oblik dela, ki so temeljile predvsem na zniževanju minimalnih standardov znanja in niso bile dovolj prilagojene za delo z romskimi učenci. Zaradi tega so učenci Romi zapuščali osnovno šolo z dokončanimi le nekaj razredi osnovne šole. Še tisti, ki pa so uspešno končali osnovno šolo, s šolanjem niso mogli nadaljevati, saj niso obvladali minimalnih standardov znanj.

Cilj izvedbenega modela, ki je bil v šol. letu 2004/05 uveden v OŠ Bršljin, je uspešna integracija vseh učencev v sistem vzgoje in izobraževanja. Za izvedbo modela sta ministrstvo in lokalna skupnost šoli zagotovila dodatne strokovne kadre, zaposlitev romskega pomočnika in dodatna materialna sredstva. Predlagani izvedbeni model torej predpostavlja zagotovitev pogojev za uspešno osvajanje standardov znanja vseh učencev (zadostno znanje slovenskega jezika, da lahko sledijo pouku, specifične metode dela...).

Predlagani izvedbeni model se bo v šoli izvajal kot poskus, kar pomeni, da bo Zavod za šolstvo tri leta redno spremljal in evalviral izvajanje organizacijskega in didaktičnega modela.

Značilnosti predlaganega izvedbenega modela

Ob začetku leta se ugotovi znanje učencev in se jim tudi z možnostjo učenja v posebnih skupinah zagotovi dodatni pouk iz slovenskega jezika ali pa dodatni pouk iz predmetov, kjer imajo največje primanjkljaje v znanju. Ko dosežejo minimalne standarde znanja, se učenci vključijo nazaj k pouku predmeta, kjer je imel težave (in je bil zato nekaj časa vključen v posebno skupino...).

Predlagan izvedbeni model:

- je začasen;
- se bo izvajal ob stalnem spremljanju in evalviranju; ustanovljena je bila projektna skupina, v kateri sodelujejo predstavniki staršev romskih in neromskih otrok, učitelji, vodstvo šole, lokalna skupnost;
- temelji na ohranjanju oddelkov in oblikovanju učnih skupin ter fleksibilni organizaciji pouka.

Predlagani izvedbeni model upošteva izkušnje uspešne inkluzije romskih učencev na območju Prekmurja. Podobne oblike izvajanja kurikula so bile preizkušene že v Prekmurju, kot ustrezne pa jih je priporočila tudi vlada v programu ukrepov za pomoč Romov v Republiki Sloveniji, ki je bil sprejet 1995.

Poudariti velja, da so bili na Dolenjskem še do leta 2003 učenci Romi v glavnem vključeni v t.i. posebne oddelke. Šele v šolskem letu 2003/04 je bila taka oblika vključevanja učencev Romov prepovedana. Romski starši so se zato upravičeno bali, da bo nova organizacijska oblika pomenila ponovno uvajanje posebnih oddelkov za njihove otroke. Prav zato jim je minister osebno v mesecu aprilu 2005 predstavil naveden model, s katerim so se romski starši strinjali.

Zaporedna št. 159

Izobraževanje romskih otrok tistih Romov, ki v Republiki Sloveniji nimajo urejenega legalnega statusa in njihovo število ni znano, ostaja nerešen problem. Verjetno vsaj del teh otrok ne obiskuje osnovnih šol, saj se njihovi starši bojijo, da bi jih to izdalo in bi jih z družinami izgnali iz države. Poznamo pa tudi primere, ko osnovne šole omogočijo njihov vpis in izobraževanje v rednih šolskih programih.

8. URESNIČEVANJE 14. ČLENA OKVNM (zaporedna št. 164)

Zaporedna št. 164

Od leta 2004 ministrstvo sofinancira razvojno raziskovalni projekt z naslovom »Standardizacija jezika Romov v Sloveniji in vključevanje romske kulture v vzgojo in izobraževanje«, ki ga izvaja Pedagoška fakulteta v Ljubljani (trajanje: 2003-2006).

V Sloveniji obstajajo poskusi za oblikovanje slovnice in besedišča v romskem jeziku. Posebej je pri tem potrebno izpostaviti g. Rajka Šajnoviča na področju Dolenjske in g. Jožka Horvata – Muca v Prekmurju, kjer je romsko prebivalstvo zgodovinsko poseljeno v največji meri. Omenjena avtorja sta pripravila osnutek slovarja romskega jezika, saj je ta zaenkrat še precej nestrukturiran.

Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji predvideva tudi ukrepe za izboljšanje na področju romskega jezika.

9. URESNIČEVANJE 15. ČLENA OKVNM

(zaporedne št. 168, 177, 178, 179)

Zaporedna št. 168

Glede doslednega upoštevanja zakonskih določil za narodni skupnosti je Generalni sekretar Vlade RS v navodilu št. 023-12/2001 z dne 3. 3. 2003, glede vključevanja narodnih skupnosti v postopke sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj njihovih pripadnikov, pozval vse državne organe (vlada, ministrstva, drugi državni organi) k doslednemu upoštevanju poslovniških in ustreznih zakonskih določil (glej tudi komentar pod zaporedno št. 80).

Vlada Republike Slovenije je na 86. redni seji dne 29. 7. 2004 sprejela Analizo o položaju in uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji v luči izvajanja zakonskih, podzakonskih in drugih predpisov ter opredelitev možnih ukrepov za njuno ohranitev, podpiranje in nadaljnji razvoj. Z ukrepom, ki se nanaša na obe narodni skupnosti, se je Vlada RS zavezala k doslednem izvajanju 2. odstavka 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994) in podrobnega navodila generalnega sekretarja Vlade RS (števil. 023-12/2001 z dne 3. 3. 2003), ki se nanaša na pripravo zakonskih, podzakonskih in drugih aktov.

Zaporedna št. 177

Na žalost drži, da občina Grosuplje, kljub večkratnemu opominjanju tudi s strani Urada Vlade RS za narodnosti, še vedno ni izpolnila zakonske določbe glede romskega svetnika v občinskem svetu (in temu prilagodila svojega statuta), ki ji ga nalaga Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 51/02). Izpolnitev te določbe je občini Grosuplje naložilo tudi Ustavno sodišče RS z odločbo št. U-I-345/02-9, dne 14. 11. 2002, ko je na zahtevo Vlade RS presojalo ustavnost in zakonitost statotov šestih občin, ki do takrat še niso spremenile svojih statotov v skladu z Zakonom o lokalni samoupravi. Občinam je bilo z odločbo naloženo, da v 45 dneh po konstitutivnih sejah občinskih svetov odpravijo to nezakonitost v občinskih statutih, v 30 dneh po objavi noveliranih statotov pa razpišejo volitve predstavnikov romske skupnosti po določbah, ki veljajo za predčasne volitve. Občine Krško, Beltinci, Semič, Trebnje in Šentjernej so neskladje na podlagi omenjene odločbe že odpravile, ni pa je odpravila občina Grosuplje, ki tako ne respektira navedenega zakona, kot tudi ne omenjene odločbe Ustavnega sodišča RS.

Upravičeno se predvideva, da bo občina Grosuplje glede izvolitve romskega svetnika v občinski svet v prihodnje spoštovala določbe Zakona o lokalni samoupravi ter odločbo Ustavnega sodišča, saj Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 72/05) v primeru nespoštovanja določa sankcije.

Omenjena novela Zakona o lokalni samoupravi namreč v svojem 29. členu (ki zakonu dodaja 90. b., c. in č. člen) med drugim določa, da:

- se občinski svet lahko predčasno razpusti, če ne spoštuje odločb Ustavnega sodišča, ki mu nalagajo z ustavo in zakonom skladno ravnanje,
- se župan lahko predčasno razreši, če ne izvršuje odločb Ustavnega sodišča ali pravnomočnih odločb sodišča, pristojnega za upravne spore, ki mu nalagajo z ustavo in zakonom skladno ravnanje.

O razpustitvi občinskega sveta oziroma razrešitvi župana odloča Državni zbor na predlog vlade.

Zaporedna št. 178

Generalni sekretar Vlade RS je v opozorilu oziroma navodilu št. 023-12/2001 z dne 3. 3. 2003, glede vključevanja narodnih skupnosti in romske etnične skupnosti v RS v postopek sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj njihovih pripadnikov, pozval vse državne organe (vlada, ministrstva, drugi državni organi) k doslednemu upoštevanju poslovnih in ustreznih zakonskih določil. Med drugim je navedel:

- "Kadar državni organi, v okviru izvršilne veje oblasti (vlada, ministrstva, drugi državni organi), odločajo s podzakonskimi in drugimi akti, so v skladu z drugim odstavkom 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih dolžni predhodno pridobiti mnenje najvišjih organov narodnih skupnosti: a) ko gre za italijansko narodno skupnost, mnenje zavzame njihov najvišji organ: Obalna italijanska samoupravna narodna skupnost, Koper, Župančičeva 39; b) ko gre za madžarsko narodno skupnost, je za mnenje pristojna: Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, Lendava, Glavna ulica 124; c) ko gre za romsko skupnost, živečo v Republiki Sloveniji, se zakonske in podzakonske določbe kot pod a) in b) uporabljajo smiselno tudi za Rome. Mnenje zavzema njihov najvišji organ: Zveza Romov Slovenije, Murska Sobota, Arhitekta Novaka 13."

Zaporedna št. 179

Glej komentar pod zaporedno št. 41.

10. URESNIČEVANJE 18. ČLENA OKVNM (zaporedna št. 182)

Zaporedna št. 182

Republika Slovenija si prizadeva za aktivno sodelovanje s sosednjimi državami glede pozitivne zaščite manjšin ter izboljšanja njihovega položaja. Izmenjava mnenj in dobrih praks med državami oz. njenimi organi lahko zagotovo prispevajo k izboljšanju ukrepov ter programov, ki zadevajo položaj manjšin. Omeniti kaže tudi t. i. čezmejno sodelovanje posameznih regij med Slovenijo na eni strani ter Italijo, Avstrijo in Madžarsko na drugi strani.

II. PRIPOMBE IN MNENJE K ZAKLJUČNIM UGOTOVITVAM IN PRIPOROČILOM POSVETOVALNEGA ODBORA SVETA EVROPE

Zaporedna št. 192

V zvezi z zaključnimi priporočili Posvetovalnega odbora Sveta Evrope o uresničevanju Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin si naj bi Republika Slovenija prizadevala za:

- dialog s predstavniki različnih etničnih skupin in civilne družbe glede možnosti vključitve v Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin,
- ureditev še neurejenega pravnega statusa pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v RS ter pomoč pri ureditvi njihovega socialnega in ekonomskega položaja,
- preprečevanje diskriminacije in socialne izključenosti Romov ter izboljšanje njihovega položaja na področju zaposlovanja, bivanjskih razmer ter izobraževanja,
- preprečevanje segregacije romskih otrok,
- povečanje podpore kulturnim projektom ter drugim dejavnostim za afirmacijo kulturne, jezikovne ter verske identitete pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti ter romske etnične skupnosti,
- preprečevanje nestrpnosti in ksenofobije, vključno s politično sceno, podpora medijem pri preprečevanju nestrpnosti in ksenofobije,
- s predstavniki manjšin poiskati poti za njihovo udeležbo glede sprejemanja odločitev, ki jih zadevajo, na lokalni in centralni ravni.

Republika Slovenija si v skladu z Ustavo RS, veljavno zakonodajo ter ratificiranimi mednarodnimi dokumenti ter z načelom obojestranskega oz. vzajemnega razumevanja in spoštovanja med večinskimi prebivalstvom in pripadniki narodnih manjšin stalno in aktivno prizadeva za njihovo vsestransko vključitev v slovensko družbo ob hkratni ohranitvi njihove lastne identitete.

Tako je Vlada Republike Slovenije na 86. redni seji dne 29. 7. 2004 sprejela Analizo o položaju in uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji v luči izvajanja zakonskih, podzakonskih in drugih predpisov ter opredelitev možnih ukrepov za njuno ohranitev, podpiranje in nadaljnji razvoj.

V skladu s prizadevanji za učinkovito urejanje romske tematike je Urad Vlade RS za narodnosti v letu 2004 v sodelovanju z ostalimi resornimi organi, ki se na svojem delovnem področju ukvarjajo z romsko tematiko, v sodelovanju z organi lokalne samouprave, Romov, nevladnih organizacij in ostalih, pripravil obsežno »Poročilo o položaju Romov v Republiki Sloveniji (s prilogama: Pregled sofinanciranja romske etnične skupnosti v RS v obdobju 2002–2005 in Pregled stanja romskih naselij v RS).«

Omenjeno poročilo je Vlada RS obravnavala na 93. redni seji dne 7. 10. 2004 in sprejela ustrezne sklepe (10 obsežnih sklepov) za izboljšanje položaja romske skupnosti v RS.

Ob tem velja omeniti tudi sklep (št. 018-11/2004-1), ki ga je Vlada RS sprejela na svoji 5. redni seji dne 6. 1. 2005, ki pravi: »Vlada RS je naložila Uradu za narodnosti, da prične s pripravo posebnega zakona o romski skupnosti.«

Za druge etnične skupine in priseljence (ki jih v glavnem tvorijo pripadniki narodov nekdanje Jugoslavije) si bo Republika Slovenija prizadevala:

1. Za povečanje sredstev, ki jih za kulturne programe priseljencev in njihovih potomcev (manjšinske etnične skupnosti) že zdaj zagotavlja Ministrstvo za kulturo RS in Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, saj bi se s tem razširile možnosti za njihovo kulturno dejavnost in njihovo enakopravno vključevanje v slovenski kulturni prostor.
2. Za zagotavljanje večje namenske podpore društvom, ki povezujejo pripadnike manjšinskih etničnih skupnosti, in jim tako pomagala pri zagotavljanju osnovnih pogojev za njihovo delovanje.

3. Društvom, ki izpolnjujejo pogoje, so pristojni državni organi dolžni nemudoma podeliti status društev v javnem interesu, kar je tudi osnova za večjo materialno pomoč.
4. Za večja oz. dodatna namenska sredstva občinam, kjer skoncentrirano živijo pripadniki narodov nekdanje Jugoslavije. S temi sredstvi bodo občine na lokalni ravni bolj učinkovito podpirale različna njihova društva.
5. Da prouči možnosti za uvedbo dopolnilnega pouka v maternem jeziku v tistih osnovnih šolah in tistim državljanom RS, katerih materin jezik ni slovenski in ko je za to izražen evidentni interes, dano soglasje obeh staršev ter so izpolnjeni drugi ustrezni pogoji.
6. Da se za izobraževanje na višji stopnji prouči možnosti učenja jezika iz predhodne točke v okviru izbirnih predmetov.
7. Da se poglobi dialog s predstavniki različnih manjšinskih skupin, da bi se jim pomagalo reševati aktualne probleme na področju kulture. Tak dialog bo tudi spodbudil njihovo kvalitetno integracijo v družbo.

Ministrstvo za kulturo RS pa ima že od leta 1992 pozitivne ukrepe, ki so namenjeni kakovostni integraciji ter ohranjanju kulturnih in etničnih posebnosti drugih etničnih skupin in priseljencev z urejenim statusom in ki živijo na državnem teritoriju Republike Slovenije. Vsem tem etničnim skupinam in priseljencem, ki izpolnjujejo kriterije razpisa ali poziva, se nudijo številne oblike pomoči, namenjeni so jim številni ukrepi na področju kulture in izobraževanja.

Mednje sodijo tako pripadniki narodov nekdanje Jugoslavije, Romi, ki so se v zadnjih desetletjih preselili iz prostora nekdanje Jugoslavije, kot tudi priseljenci iz drugih držav.

V zadnjem obdobju je bilo organiziranih kar nekaj sestankov (srečanj) z njimi, kar je osnova za ocenjevanje obstoječih ukrepov in njihovo nadgrajevanje. Gre za težnje, da bi se ti priseljenci čimbolj integrirali na lokalni ravni. Z rebalansom proračuna za leto 2005 se je višina sredstev v te namene povečala za 100 % (gre za podporo njihovim kulturnim projektom), kar prispeva k razvoju njihove kulturne in etnične identitete.

V svojih javnih predstavitev Ministrstvo za kulturo RS poudarja podporo kulturni raznolikosti kot podporo pestrosti kulturnega življenja na območju Slovenije.